

PRESENTACIÓ

L'agost de 2010 es va jubilar, després de molts anys de dedicació a la recerca, la Dra. Maria Teresa Ferrer i Mallol. En reconeixement de la seva tasca, i a manera d'homenatge, els seus companys, col·laboradors i deixebles de la Institució Milà i Fontanals del CSIC a Barcelona li hem volgut dedicar el conjunt d'estudis d'història medieval que ara teniu a les mans.

D'antuï, volem agrair la col·laboració d'aquells que hi han participat activament i el suport dels qui s'han sumat a la Tabula Gratulatoria. I, per descomptat, també volem mostrar la nostra gratitud als responsables del Servei de Publicacions del CSIC, que en tot moment van mostrar-se disposats a acollir la publicació d'aquesta iniciativa.

Llicenciada en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona el 1963, abans d'acabar la carrera Maria Teresa Ferrer i Mallol ja es va vincular, de la mà del seu mestre, el Professor Dr. Emilio Sáez, al Departament d'Estudis Medievals de la Institució Milà i Fontanals del CSIC a Barcelona. Va fer estades de recerca a Itàlia, va impartir algunes classes a la Universitat de Barcelona i va col·laborar, durant uns anys, amb l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. El 1972 es va incorporar, definitivament, com a Col·laboradora Científica, a la institució a la qual sempre més estaria vinculada i a la qual consagrarà gran part dels seus esforços.

Doctorada el 1984 amb una imponent tesi titulada *Moros i cristians, almogàvers i collerats a la frontera d'Oriola*, promocionà a Investigadora Científica el 1989 i a Professora d'Investigació el 2002. I entre 1985 i 1994 també va ser Directora de la Institució Milà i Fontanals.

Havent col·laborat, primer, en el projecte d'edició del diplomatarí del Cardenal Albornozy dirigit pel Professor Sáez, el 1982 va obtenir, de la CAICYT, el seu primer projecte de recerca finançat, «Relaciones entre cristianos y mudéjares en los estados de la Corona catalano-aragonesa en el siglo XIV» al qual succeïren, sense solució de continuïtat fins al 2004, quan decidí passar-nos-en el testimoni, «La frontera terrestre y marítima con el Islam», «Cristianos y musulmanes en el Mediterráneo occidental (siglos XIV-XV)», «La Corona de Aragón, frontera con el Islam: instituciones y sociedad (siglos XIV-XV)», «La Corona de Aragón y los países islámicos en la Baja Edad Media: el marco político-militar y los intercambios económicos y culturales», «El Mediterráneo medieval desde el observatorio de la Corona de

Aragón. Conflictividad e intercambios económicos» i «La Corona de Aragón, potencia mediterránea: expansión territorial y económica en la Baja Edad Media».

A banda dels projectes de recerca finançats pel govern espanyol, a partir de 1996 constituí el que, encara avui, continua essent el nostre Grup de Recerca Consolidat per la Generalitat de Catalunya: «La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani». El nom del grup és, per tant, el que dona títol a aquest volum, perquè ens ha semblat que era el que millor sintetitzava la recerca duta a terme per la Dra. Ferrer al llarg de la seva fructífera carrera investigadora.

Maria Teresa Ferrer també obtingué diversos projectes de recerca amb Itàlia (Consiglio Nazionale delle Ricerche, Càller), els Estats Units (Comité Conjunt Hispano-Nordamericà per a la Cooperació Cultural i Educativa, Yale University) i el Marroc (Centre National pour la Recherche Scientifique et Technique, Université de Martil-Tétouan).

Entre 1983 i 1998 organitzà, en col·laboració amb l'Institut de Cultura Medieval de la Universitat de Barcelona, uns emblemàtics cursos anuals d'arqueologia i d'història medieval que contribuïren significativament a formar les actuals generacions de medievalistes catalans. I, d'aleshores en endavant, des de la Institució Milà i Fontanals del CSIC, primer, i des de l'Institut d'Estudis Catalans, després (n'és membre numerari des del 1992 i presidenta de la Secció Històrico-Arqueològica des del 2006), ha encoratjat tot un seguit de congressos internacionals que han derivat en monografies que han esdevingut punt de referència ineludibles: «La part des enjeux économiques dans l'expansion catalane en Méditerranée au Bas Moyen Âge», el 1998; «De l'esclavitud a la llibertat. Esclaus i lliberts a l'Edat Mitjana» i «El mas català durant l'Edat Mitjana i la Moderna (segles IX-XVIII). Aspectes arqueològics, històrics, geogràfics, arquitectònics i antropològics», el 1999; «Els catalans a la Mediterrània oriental a l'Edat Mitjana», el 2000; «El camí de Sant Jaume i Catalunya» i «La Corona catalano-aragonesa i el seu entorn mediterrani a la Baixa Edat Mitjana», el 2003; «Negociar en la Edad Media», el 2004; «Conflictivitat i vies de solució a la Mediterrània medieval», el 2007; cinc congressos internacionals commemoratius de l'any Jaume I en commemoració del vuitè centenari del seu naixement, el 2008 («El poder reial. Les institucions. La política internacional»; «L'Església en temps de Jaume I»; «La conquesta de Mallorca. L'economia urbana, comercial i marítima. La figura de Jaume I»; «El món de la cultura a l'època de Jaume I. L'expansió territorial a València»; «Economia rural i articulació urbana. Jaume I. Família i cort»); i «Martí l'Humà, el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp», el 2010.

A més a més de tot això, Maria Teresa Ferrer i Mallol també va conduir les regnes de la revista «Anuario de Estudios Medievales», en la redacció de la qual va estar involucrada des de la seva creació, entre 1983 i 2010, la

col·lecció «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» entre 1983 i 2007, la «Miscel·lània de Textos Medievales» des de 1983, i el «Repertorio de Medievalismo Hispánico» fins al 2010, col·laborant amb la International Medieval Bibliography de la University of Leeds.

Vocal de la junta de la Sociedad Española de Estudios Medievales des del 1993, va ser-ne també vicepresidenta entre 2001 i 2007.

La millor mostra de la seva capacitat de treball i de la total abnegació i plena dedicació amb la qual la Dra. Ferrer s'ha consagrat a la recerca és, tanmateix, la seva ingent i, afortunadament, incessant producció científica, mesurable tant per la seva quantitat com per la seva qualitat. N'incloem, a continuació, una relació completa, que abasta fins al 2011.

L'obra de Maria Teresa Ferrer i Mallol és una obra encara oberta i, senzillament, aclaparadora. És una obra feta des de la consciència i del compromís social, cultural i lingüístic. Però és, sobretot, una obra que, en molts casos, ja ha esdevingut clàssica; que, per descomptat, arran de la seva solidesa, està destinada a perdurar i a sobreviure com a punt de referència ineludible per al medievalisme català, ibèric, mediterrani i internacional; i que, òbviament, seguirà creixent, probablement a un ritme encara més imponent del que ho havia fet fins ara. Perquè, lluny de cessar la seva frenètica activitat, a la Maria Teresa Ferrer la jubilació li ha permès seguir treballant de manera encara més intensa.

Desitgem que sigui per molts anys i l'encoratgem, des d'aquí, a continuar fent-ho amb la mateixa fermesa i exigència.

JOSEFINA MUTGÉ I VIVES
ROSER SALICRÚ I LLUCH
CARLES VELA AULESA